

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

Кафедра державно-правових дисциплін та адміністративного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 Соболь Є.Ю.

«31» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі

підготовки: доктора філософії

галузь знань: 08 Право

спеціальність: 081 Право

факультет історії та права

форма навчання: денна/заочна

(шифр за ОНП ОК 6)

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» для здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право.

Розробники: Рябовол Л. Т., професор кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права, доктор педагогічних наук, професор.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права.

Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри

Соболь Є.Ю.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 08 Право	Обов'язкова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)	Спеціальність: 081 Право	Рік підготовки	
		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 90	Рівень вищої освіти: освітньо-науковий	Семестр	
		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4/6		Лекції	
		14 год.	14 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	14 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		62 год.	62 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» – засвоєння аспірантами знань про організацію процесу навчання юридичних дисциплін у вищій школі, розвиток у них професійно-методичної компетентності викладача юридичних дисциплін.

Завдання навчальної дисципліни «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі»:

1) *засвоєння аспірантами знань про:*

- нормативно-правові основи організації освітнього процесу у закладах вищої освіти;
- теоретичні основи навчання юридичних дисциплін;
- особливості пізнання та засвоєння змісту вищої юридичної освіти, схему управління, у тому числі стимулювання та мотивації, пізнавальної діяльності здобувачів вищої юридичної освіти;
- методичні основи навчання юридичних дисциплін;

- особливості організації навчання юридичних дисциплін на засадах студентоцентрованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного підходів;

2) *формування в аспірантів умінь:*

- визначати мету і завдання викладання юридичної дисципліни, розділу, теми (заняття);

- забезпечувати науково обґрунтований характер змісту вищої юридичної освіти, упроваджувати в навчальний процес новітні досягнення юридичної науки; здійснювати пошук необхідної наукової, навчальної та методичної літератури;

- планувати навчальний процес, розробляти навчально-методичне забезпечення: навчально-методичні комплекси, програми навчальної дисципліни та робочі програми, тексти лекцій, методичні рекомендації до семінарських і практичних занять, самостійної роботи студентів;

- проектувати процес навчання, організовувати та проводити навчання юридичних дисциплін у різних формах: лекційні, семінарські, практичні заняття, консультації, колоквиуми, конференції тощо;

- організовувати самостійну роботу студентів та забезпечувати її науково-методичний супровід;

- застосовувати різноманітні, передусім інноваційні, методи і технології, впроваджувати кейс-метод, проблемне, проектне, інтерактивне навчання, інформаційно-комунікативні технології;

- сприяти розвитку критичного, аналітичного мислення студентів, їх вмінь аналізувати, систематизувати, узагальнювати, класифікувати, порівнювати, абстрагуватися на матеріалі юридичних дисциплін, брати участь в обговоренні актуальних проблем (дискусії);

- контролювати (моніторити) результати навчання юридичних дисциплін, застосовувати різні види та форми контролю;

- забезпечувати правове виховання студентів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна компетентність – Здатність розв'язувати комплексні проблеми у процесі проведення досліджень з правової тематики, професійної правничої діяльності, викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до абстрактного, логічного, критичного мислення, аналізу та синтезу, узагальнення та систематизації.

ЗК2. Здатність до пошуку інформації з різних джерел, її оброблення та використання.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами усно та письмово.

ЗК4. Здатність генерувати ідеї, формувати обґрунтовані судження, здійснювати вибір, приймати неупереджені й умотивовані рішення, брати участь в аргументованій дискусії.

ЗК5. Здатність працювати в команді, спільно вирішувати складні завдання, брати на себе відповідальність, організовувати роботу інших, лідерські навички.

ЗК6. Здатність планувати та організовувати діяльність, розподіляти час, розуміти важливість дедлайнів, працювати самостійно/ автономно, дисципліновано, добросовісно, пунктуально, відповідально, безпечно.

ЗК7. Здатність адаптуватися та діяти в різних/нових ситуаціях, бути стресостійким, критичним і самокритичним, визнавати й виправляти власні помилки.

ЗК8. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення в особистісній та професійній сферах.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 2. Здатність виявляти актуальні проблеми у галузі адміністративного права та досліджувати/ розв'язувати їх з урахуванням сучасних адміністративно-правових концепцій і доктрин, розширювати і переоцінювати вже існуючі знання і професійну практику.

СК4. Здатність проводити аналіз та інтерпретувати наявні наукові результати з подальшим використанням для вирішення завдань наукового дослідження, у професійній діяльності.

СК5. Здатність використовувати набуті теоретичні знання про наукові теорії, концепції та доктрини, а також практичні уміння і навички при проведенні наукового дослідження, у професійній діяльності.

СК6. Здатність використовувати міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти, судову практику, прецедентну практику ЄСПЛ у процесі проведення наукового дослідження, у професійній діяльності.

СК8. Здатність дотримуватися вимог академічної та професійної доброчесності.

СК 9. Здатність комунікувати з питань, що складають сферу наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому.

СК11. Здатність організовувати/забезпечувати викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Програмні результати навчання:

ПРН 4. Знати актуальні концепції і доктринальні положення адміністративного права, адміністративно-деліктного права, засади діяльності органів публічної влади, публічного адміністрування.

ПРН 5. Поглиблювати й переоцінювати вже існуючі знання і професійну практику, інтерпретувати ці знання у контексті досліджуваної проблеми та репрезентувати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 7. Проводити аналіз нормативно-правових актів, надавати рекомендації щодо їх удосконалення, розробляти проекти нормативно-

правових актів при проведенні наукового дослідження, у професійній діяльності.

ПРН 8. Збирати інформацію з різних джерел, проводити її критичний аналіз та відбирати матеріали, необхідні для виконання завдань дослідження, професійної діяльності.

ПРН 9. Використовувати сучасні програмні продукти у сфері правничих технологій, інтегровані бази даних у галузі права.

ПРН 12. Знати та доцільно/професійно використовувати категоріально-понятійний апарат сучасної юридичної науки.

ПРН 13. Брати участь у науковій дискусії, використовувати глибокі знання про предмет дослідження, а також міждисциплінарні знання, для належного обґрунтування й переконливого аргументування власної наукової позиції.

ПРН 14. Організовувати викладання юридичних дисциплін у різних формах – проводити лекційні, семінарські/практичні заняття, консультації.

ПРН 15. Використовувати методи проблемного навчання, інтерактивні, проектні, інформаційно-комунікативні технології для ефективної організації викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти.

ПРН 16. Застосовувати різні/доцільні форми й методи контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з юридичних дисциплін (усне опитування, тестування, контрольні роботи, есе тощо).

ПРН 17. Критично оцінювати особисті досягнення у науковій, професійній, педагогічній діяльності, рефлексувати та використовувати відповідні результати для подальшого самовдосконалення й розвитку.

ПРН 19. Виконувати вимоги академічної та професійної доброчесності.

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна частина

Тема 1. «Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» як наука і навчальна дисципліна

«Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» як наука.

«Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» як навчальна дисципліна: поняття, об'єкт, предмет, мета та завдання. Місце і роль «Методики викладання юридичних дисциплін у вищій школі» в системі підготовки доктора філософії зі спеціальності 081 Право. Міждисциплінарні зв'язки курсу.

Сучасні підходи до організації навчання юридичних дисциплін: особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний, аксіологічний. Принципи викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти. Індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти: поняття та роль викладача в її побудові.

Тема 2. Система вищої юридичної освіти та система навчання юридичних дисциплін у вищій школі

Система вищої юридичної освіти як сукупність компонентів, які перебувають у складних системотвірних зв'язках і взаємодії між собою та з оточуючим середовищем. Система вищої юридичної освіти у широкому та вузькому розуміннях.

Структура системи вищої юридичної освіти у широкому розумінні: нормативно-правові акти, які регулюють функціонування цієї освітньої системи; органи, які здійснюють державне управління, регулювання у сфері вищої освіти; мережа закладів вищої юридичної освіти; наукові установи, діяльність яких спрямована на розвиток юридичної науки; заклади вищої освіти (інститути, факультети), а також наукові установи, в яких здійснюється підготовка та підвищення кваліфікації викладачів юридичних дисциплін; державні (судові, правоохоронні, правозахисні тощо) органи та суб'єкти господарювання як бази навчальних і виробничих практик студентів-правників; суб'єкти вищої юридичної освіти: викладачі та студенти; мета, зміст, засоби, форми, методи, прийоми, технології та результати навчання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Система вищої юридичної освіти у вузькому розумінні: поняття та компоненти структури (суб'єкт-суб'єктний, цільовий, змістовий, організаційно-технологічний, контроль-результативний).

Зовнішні чинники системи вищої юридичної освіти: соціально-економічний та соціокультурний, науковий, політико-правовий, освітньо-педагогічний, історичний, євроінтеграційний.

Тема 3. Генеза вищої юридичної освіти в Україні

Політико-ідеологічні, нормативно-правові і теоретико-методичні передумови формування сучасної системи вищої юридичної освіти. Розвиток вищої юридичної освіти в Україні у XVIII-XIX ст.

Етапи розвитку вищої юридичної освіти у ХХ ст. Основні тенденції її розвитку в Україні у 1924-1991 рр.: надмірна ідеологізація і політизація; панування державоцентричного та законознавчого підходів.

Сучасний період становлення системи вищої юридичної освіти. Проблеми та перспективи розвитку вищої юридичної освіти в Україні.

Тема 4. Науково-педагогічна діяльність викладача юридичних дисциплін у вищій школі

Професійна компетентність викладача юридичних дисциплін у вищій школі. Професіограма сучасного викладача юридичних дисциплін як сукупність вимог до знань, умінь, навичок, цінностей і ставлень.

Регулювання і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Графік освітнього процесу. Навчальний план. Робочий навчальний план. Програма навчальної дисципліни. Робоча програма дисципліни. Навчально-методичний комплекс курсу (НМК). Навчальна та методична література.

Види діяльності викладача юридичних дисциплін у вищій школі: наукова, навчально-методична, організаційна. Планування і нормування праці викладача у вищій школі.

Тема 5. Мета і завдання вищої юридичної освіти

Проблеми цільовизначення у вищій юридичній освіті. Сучасне суспільне замовлення як основа визначення мети викладання юридичних дисциплін у вищій школі.

Мета вищої юридичної освіти як створення оптимальних умов для розвитку інтелектуальної, діяльнісної (соціально-діяльнісно-професійної) та духовно-ціннісної сфер особистості здобувача юридичної освіти. Розвиток правового світогляду, правового мислення, правової свідомості та правової культури як мета вищої юридичної освіти.

Професійна компетентність юриста (правника) (професійна, професійно-правова компетентність, компетентність професійного юриста) як результат навчання юридичних дисциплін у вищій школі. Поняття та структура професійної компетентності правника.

Розділ 2. Особлива частина

Тема 6. Зміст вищої юридичної освіти

як сукупність юридичних навчальних дисциплін/курсів

Поняття змісту вищої юридичної освіти як сукупності юридичних дисциплін/курсів. Юридична наука як основа формування змісту вищої юридичної освіти. Підходи до структурування змісту юридичної освіти у вищій школі. Роль і значення нормативно-правових актів для конструювання змісту вищої юридичної освіти.

Навчальна дисципліна як форма відображення та засіб розкриття змісту вищої юридичної освіти. Обов'язкові та вибіркові юридичні дисципліни як елементи навчального плану підготовки юриста. Загальна характеристика змісту основних юридичних дисциплін, які вивчаються у вищій школі.

Тема 7. Зміст вищої юридичної освіти

в структурно-функціональній площині

Поняття змісту вищої юридичної освіти як сукупності таких компонентів, як: правове знання, способи діяльності за зразком та досвід їх здійснення, досвід творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісного ставлення.

Рівні опанування змісту вищої юридичної освіти: емпіричний і теоретичний.

Засвоєння змісту вищої юридичної освіти на емпіричному рівні. Поняття та структура фактичного матеріалу, класифікація фактів у змісті юридичної освіти. Юридичні факти як особливий вид фактичного матеріалу.

Теоретичний матеріал у змісті вищої юридичної освіти. Структура теоретичного компонента навчального правознавчого матеріалу: категорії правознавства, правові поняття, терміни, судження, умовиводи, концепції, теорії, закономірності, причинно-наслідкові зв'язки, тенденції. Поняття як основний елемент теоретичного компоненту змісту вищої юридичної освіти.

Класифікація правових понять в юридичних курсах. Особливості категоріально-понятійного апарату юридичних дисциплін.

Тема 8. Засвоєння змісту юридичної освіти.

Формування правових понять

Загальна характеристика процесу засвоєння змісту юридичної освіти. Етапи процесу засвоєння змісту юридичної освіти (сприймання, осмислення та розуміння, узагальнення, закріплення, застосування на практиці) та їх характеристика. Основні етапи формування правових понять.

Перший етап засвоєння змісту юридичної освіти. Сприймання як провідний пізнавальний процес на цьому етапі. Мета, зміст, методи, засоби та прийоми викладання на цьому етапі.

Другий етап засвоєння змісту юридичної освіти. Осмислення, розуміння та узагальнення як провідні пізнавальні процеси на цьому етапі. Мета, зміст, методи, засоби та прийоми викладання на цьому етапі. Пояснення, роз'яснення, доведення, розмірковування, встановлення тенденцій, аналіз, синтез, порівняння, класифікація.

Третій етап засвоєння змісту юридичної освіти. Систематизація, закріплення та застосування як провідні пізнавальні процеси на цьому етапі. Методи, засоби, прийоми, які забезпечують засвоєння, зокрема застосування, теоретичного матеріалу на третьому етапі.

Тема 9. Форми навчання юридичних дисциплін у вищій школі

Поняття та види форм навчання юридичних дисциплін у вищій школі.

Лекція як форма навчання юридичних дисциплін у вищій школі: поняття та класифікація. Структура лекції. Методично-дидактичні умови й особливості організації та проведення лекцій залежно від виду. Переваги й недоліки лекції як форми навчання. Підготовка викладача до лекції: поняття та значення. Етапи підготовки викладача до лекції: загальна (підготовка до викладання курсу) та конкретна (підготовка до конкретної лекції). Текст (план-конспект, структурно-логічна схема (СЛС)) лекції: вимоги до складання (розробки). Методика аналізу (самоаналізу) лекції.

Семінарське заняття як форма навчання юридичних дисциплін у вищій школі: поняття, місце і роль у навчально-виховному процесі, функції, види. Обумовленість виду семінарського заняття метою, змістом навчального матеріалу та рівнем підготовки студентів. Методично-дидактичні умови й особливості його організації та проведення. Методика аналізу (самоаналізу) семінарського заняття. Практичне заняття як форма навчання юридичних дисциплін у вищій школі.

Самостійна робота як форма навчання юридичних дисциплін у вищій школі: поняття, значення, види. Специфіка організації самостійної роботи з джерелами права та іншими джерелами навчальної (наукової) інформації (підручниками, посібниками, словниками, довідниками, енциклопедіями, монографічною та ін. науковою літературою, Інтернет-ресурсом).

Наукова (науково-дослідницька) робота студентів у процесі вивчення юридичних дисциплін у вищій школі: поняття та значення. Місце науково-дослідницької діяльності студентів у структурі їх самостійної роботи. Методично-дидактичний супровід наукової діяльності студентів.

Консультація як форма навчання юридичних дисциплін: поняття, види.

Студентська наукова конференція: поняття, види, значення в системі навчання юридичних дисциплін у вищій школі.

Форми навчальної роботи студентів: види (індивідуальна, колективна, парна, групова) та методично-дидактичні умови організації.

Організація навчання юридичних дисциплін у дистанційному форматі.

Тема 10. Методи і технології

навчання юридичних дисциплін у вищій школі

Методи навчання юридичних дисциплін: поняття та класифікація.

Словесні методи викладання юридичних дисциплін: поняття, види (пояснення, бесіда), методично-дидактичні умови використання. Робота з джерелами правової інформації як словесний метод навчання. Методичні прийоми роботи з джерелами правової інформації. Методика роботи з нормативно-правовими актами.

Наочність у навчанні юридичних дисциплін: поняття і види (безпосередня та опосередкована; споглядальна та дієва; натуральна, зображувальна (образно-опосередкована), схематична (умовно-графічна)). Спостереження як вид наочності.

Проблемне навчання юридичних дисциплін у вищій школі: поняття та організація. Методика кейсів. Ігрові технології навчання: дидактична гра (рольова, ділова); ігрова ситуація; ігровий прийом.

Інтерактивні технології навчання. Дискусія: поняття, методика організації та проведення, види, переваги й недоліки.

Інформаційно-комунікативні технології навчання юридичних дисциплін.

Технологія проектного навчання: поняття, види студентських проектів.

Технологія використання внутрішньодисциплінарних та міждисциплінарних зв'язків.

Тема 11. Контроль навчальних досягнень студентів у процесі вивчення юридичних дисциплін у вищій школі

Контроль навчальних досягнень студентів: поняття, сутність, значення. Перевірка, оцінювання та результати (оцінка й облік) як складники контролю. Принципи контролю: об'єктивність, систематичність, тематичність, дієвість, індивідуальність та диференційованість. Завдання та функції контролю навчальних досягнень студентів. Мета, суб'єкти, об'єкти контролю. Рівні та критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.

Класифікація контролю. Види контролю залежно від місця (етапу) у процесі навчання: попередній, поточний, періодичний, підсумковий, заключний. Методично-дидактичні умови організації та проведення різних видів контролю. Види контролю за способом: індивідуальний, фронтальний,

парний, груповий. Види контролю за суб'єктом: зовнішній, взаємоконтроль, самоконтроль.

Види контролю за способом передачі, відтворення інформації: усний, письмовий. Усне опитування: поняття, види (індивідуальне, фронтальне). Письмова форма контролю: поняття, види. Термінологічний диктант. Контрольні (тематичні) роботи. Тестування як технологія контролю навчальних досягнень студентів: переваги і недоліки, методично-дидактичні умови організації та проведення. Колоквіум як форма контролю.

Розділ 3. Спеціальна частина

Тема 12. Методика викладання

окремих юридичних дисциплін/тем у вищій школі

Особливості викладання курсу «Теорія держави і права» як дисципліни переважно теоретичного характеру, зміст якої містить узагальнення найбільш високого рівня. «Теорія держави і права» як фундаментальна наука та навчальна дисципліна у системі юридичних наук та навчальних дисциплін. Поняття, предмет, цілі та завдання курсу. Правові категорії та поняття як основний елемент правового знання, що підлягає засвоєнню студентами у процесі вивчення дисципліни «Теорія держави і права». Формування системи правових знань (правових понять) з курсу. Вироблення умінь використовувати юридичну термінологію шляхом участі у дискусіях та інших інтеракціях у межах змісту дисципліни. Особливості застосування різних методів і технологій.

Специфіка викладання публічно-правових дисциплін, зокрема «Конституційне право», «Адміністративне право». Особливості формування правових понять. Формування умінь працювати з текстами Конституції України, кодексів, інших законів, підзаконними нормативно-правовими актами. Практичні заняття та/або практичні завдання, кейс-метод у процесі викладання цих дисциплін. Реалізація міждисциплінарних зв'язків.

Тема 13. Позааудиторна навчально-виховна робота як складник вищої юридичної освіти

Позааудиторна навчально-виховна робота з правознавства у вищій школі: поняття, мета, завдання, принципи, особливості, роль та значення у підготовці правника. Науковий гурток, проблемна група як форми позааудиторної навчально-виховної роботи: мета, зміст, методи, результати. Участь студентів-правників у роботі Юридичної клініки закладу вищої освіти. Дидактичні ігри, диспути, правовий ринг, дебати як форми позааудиторної роботи.

Тема 14. Вивчення юридичних дисциплін у зарубіжних країнах

Особливості організації вивчення юридичних дисциплін у США, Канаді та Великій Британії.

Особливості організації вивчення юридичних дисциплін у Франції, ФРН.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна частина												
Тема 1. «МВЮДуВШ» як наука і навчальна дисципліна	2	2					2	2				
Тема 2. Система вищої юридичної освіти	6	2	2			2	6	2	2			2
Тема 3. Генеза вищої юридичної освіти в Україні	4					4	4					4
Тема 4. Науково-педагогічна діяльність викладача юридичних дисциплін	4		2			2	4		2			2
Тема 5. Мета і завдання вищої юридичної освіти	4	2				2	4	2				2
Разом за Розділом 1	20	6	4			10	20	6	4			10
Розділ 2. Особлива частина												
Тема 6. Зміст вищої юридичної освіти як сукупність юридичних дисциплін	8	2				6	8	2				6
Тема 7. Зміст вищої юридичної освіти в структурно-функціональній площині	8		2			6	8		2			6
Тема 8. Засвоєння змісту юридичної освіти	8	2				6	8	2				6
Тема 9. Форми навчання юридичних дисциплін	8	2	2			4	8	2	2			4
Тема 10. Методи і	8	2	2			4	8	2	2			4

технології навчання юридичних дисциплін												
Тема 11. Контроль навчальних досягнень студентів	8		2			6	8		2			6
Разом за Розділом 2	48	8	8			32	48	8	8			32
Розділ 2. Спеціальна частина												
Тема 12. Методика викладання окремих юридичних дисциплін	8		2			6	8		2			6
Тема 13. Поза-аудиторна навчально-виховна робота	6					6	6					6
Тема 14. Вивчення юридичних дисциплін у зарубіжних країнах	8					8	10					10
Разом за Розділом 3	22		2			20	22		2			20
Усього годин	90	14	14			62	90	12	14			62
ІНДЗ												
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	90	14	14			62	90	14	14			62

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Система вищої юридичної освіти та система навчання юридичних дисциплін у вищій школі	2
2	Науково-педагогічна діяльність викладача юридичних дисциплін у вищій школі	2
3	Зміст вищої юридичної освіти в структурно-функціональній площині	2
4	Форми навчання юридичних дисциплін у вищій школі	2
5	Методи і технології навчання юридичних дисциплін у вищій школі	2
6	Контроль навчальних досягнень студентів у процесі	2

	вивчення юридичних дисциплін у вищій школі	
7	Методика викладання окремих юридичних дисциплін/тем у вищій школі	2
	Разом	14

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено	

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	«Методика викладання юридичних дисциплін у вищій школі» як наука і навчальна дисципліна	
2	Система вищої юридичної освіти та система навчання юридичних дисциплін у вищій школі	2
3	Генеza вищої юридичної освіти в Україні	4
4	Науково-педагогічна діяльність викладача юридичних дисциплін у вищій школі	2
5	Мета і завдання вищої юридичної освіти	2
6	Зміст вищої юридичної освіти як сукупність юридичних навчальних дисциплін/курсів	6
7	Зміст вищої юридичної освіти в структурно-функціональній площині	6
8	Засвоєння змісту юридичної освіти. Формування правових понять	6
9	Форми навчання юридичних дисциплін у вищій школі	4
10	Методи і технології навчання юридичних дисциплін у вищій школі	4
11	Контроль навчальних досягнень студентів у процесі вивчення юридичних дисциплін у вищій школі	6
12	Методика викладання окремих юридичних дисциплін/тем у вищій школі	6
13	Позааудиторна навчально-виховна робота як складник вищої юридичної освіти	6
14	Вивчення юридичних дисциплін у зарубіжних країнах	8
	Разом	62

9. Методи навчання

Форми навчання:

- 1) навчальні заняття:
  - лекції з використанням структурно-логічних схем,
  - семінарські заняття;
- 2) самостійна робота, у тому числі – робота в науковій бібліотеці КДПУ імені В. Винниченка, інших бібліотеках, мережі Інтернет;
- 3) консультації;

Методи навчання:

- за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; евристичний; дослідницький;
- за логікою пізнання: аналітичний; індуктивний; дедуктивний;
- за етапами процесу навчання: формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірки;
- за джерелами знань: словесні (розповідь, бесіда, пояснення, лекція); наочні (демонстрація, ілюстрація, використання ТЗН); практичні; робота з джерелами правової інформації, нормативно-правовими актами.

10. Методи контролю

Методи контролю: усне опитування, бесіди; тестування, контрольні роботи, презентації, звіти.

Види контролю якості знань студентів: поточний, періодичний, підсумковий. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок з тем, включених до розділів змісту), які він виявив під час аудиторних занять, за результатами самостійної роботи, на консультаціях.

Формами поточного контролю є: усне та письмове, фронтальне та індивідуальне опитування; виконання практичних завдань; участь в обговореннях, дискусіях тощо.

Поточному контролю підлягають:

- усна відповідь студента, її глибина, повнота, обґрунтованість;
- доповнення студента, додаткові запитання до тих, хто відповідає;
- рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття (роботі у парах, малих групах);
  - глибина аналізу наукової та навчальної літератури під час підготовки до занять;
  - якість виконання письмових завдань (тестових, контрольних, творчих робіт, рефератів), а також виконання практичних завдань;
  - якість самостійного опрацювання тем;
  - систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань.

Критеріями оцінки усних відповідей є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- логіка викладу, вміння аналізувати, робити висновки, узагальнювати, порівнювати;
- культура мови, емоційність та переконливість;
- використання для обґрунтування своєї думки положень основної та додаткової літератури, особистого досвіду.

Критеріями оцінки письмових завдань є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за роботу на семінарському занятті – 5 балів.

5 балів студент отримує, якщо:

- опрацював не лише основну, але й додаткову літературу, самостійно знайдену, відповідно до теми для більш глибокого її розкриття;
- засвоїв теоретичний матеріал на високому (творчому) рівні, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, встановлює внутрішньо-дисциплінарні та міждисциплінарні зв'язки;
- висловлює гіпотези, наводить аргументи на підтвердження своєї думки або спростування думки інших студентів, при цьому, посилається на опрацьовані джерела та літературу;
- використовує теоретичні знання для виконання практичних завдань, аналізу педагогічних (методичних) ситуацій;
- робить висновки, узагальнення;
- рецензує відповіді інших, вносить корективи, робить доповнення;
- пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури ведення дискусії;
- репрезентував практичні завдання, виконані відповідно до вимог.

4 бали студент отримує, якщо:

- опрацював переважно основну літературу;
- теоретичний матеріал засвоїв на достатньому (конструктивному рівні), досить логічно викладає його, однак, не завжди може підтвердити відповідними прикладами, іншими аргументами;
- під час викладу припускається незначних помилок чи неточностей, у нього виникають деякі утруднення, зокрема, щодо встановлення міждисциплінарних та внутрішньо-дисциплінарних зв'язків, тобто, його знання систематизовані не повною мірою;
- іноді потребує додаткових запитань для повного розкриття проблеми;
- висловлює гіпотези, припущення, однак, не завжди може навести необхідні аргументи на підтвердження своєї думки;
- використовує теоретичний матеріал для розв'язання практичних завдань, але його пояснення містять неточності, недостатньо обґрунтовані;
- робить висновки, узагальнення, однак, вони потребують уточнення, конкретизації з боку викладача або інших студентів;

- рецензує відповіді інших, вносить корективи, робить доповнення;
- пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури ведення дискусії;

- виконав практичні завдання, однак, із певними зауваженнями.

3 бали отримує студент, якщо:

- не повністю опрацював рекомендовані джерела та літературу;
- засвоїв матеріал на середньому (репродуктивному) рівні; може лише відтворити навчальний матеріал, засвоєний на лекції або опрацьований самостійно без критичного осмислення, на рівні переказу, можливо, навіть, за допомогою викладача;

- іноді порушує логіку викладу, припускається помилок; не вміє самостійно здійснювати логічні операції (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація);

- з допомогою викладача може навести приклади, пов'язати теоретичний та практичний матеріал;

- не може зробити рецензію, виправити помилки інших студентів;
- у нього не достатньо сформовані навички участі у дискусії, не вміє обґрунтовувати свою думку.

2 бали отримує студент, якщо:

- не опрацював рекомендовані джерела та літературу;
- засвоїв матеріал на низькому (рецептивно-продуктивному) рівні; може відтворити незначну частину навчального матеріалу, засвоєного на лекції, лише за допомогою викладача;

- не може критично осмислити, проаналізувати матеріал навіть, за допомогою викладача;

- не дотримується логіки викладу, часто припускається помилок;
- не може (навіть з допомогою викладача) навести приклади, пов'язати теоретичний та практичний матеріал;

- не може зробити рецензію, виправити помилки інших студентів;
- у нього не сформовані навички участі у дискусії, не може обґрунтовувати свою думку.

1 бал отримує студент, якщо:

- не опрацював рекомендовані джерела та літературу;
- не засвоїв матеріал, не може відтворити навіть незначну частину навчального матеріалу, навіть, з допомогою викладача, однак, дотримується дисципліни, уважно слухає відповіді інших студентів, робить записи, задає питання студентам, котрі роблять доповіді, повідомлення, доповнення, намагається брати участь в обговореннях, що свідчить про наявність у нього пізнавального інтересу до навчальної дисципліни.

Студент, який не з'являвся на заняття з поважних причин, підтверджених документально, і не має *поточних оцінок*, має право пройти поточний контроль, а також контроль самостійної роботи під час консультацій.

11. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота			Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3		
T1 – T5	T6 – T11	T12 – T14	40	100
20	30	10		

T1, T2 ... T7 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	не зараховано
1-34	незадовільно	не зараховано

12. Рекомендована література

Основна

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2015-2025 рр. URL: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Андрусішин Б. І., Гуз А. М. Методика викладання правознавства у вищому навчальному закладі : посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2011. 241 с.
4. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. Київ: Видавнича організація «Юстиніан», 2006. 272 с.
5. Біла книга з реформування української юридичної освіти (за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Європеїзація української юридичної освіти: німецько-український досвід» / Київ, 21-22 листопада 2014; Федеральне міністерство освіти і науки ФРН; Університет імені Георга Августа м. Геттінгена, юридичний факультет; Київський національний університет імені Тараса Шевченка, юридичний факультет; Центр німецького права ; Німецько-український правознавчий діалог / Упорядники: Роман Мельник, Олена Шаблій, Бернгард Шлоер. Київ: Корпорація «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка»; Панов, 2015. 360 с.

6. Галай А. О. Основні навчальні компоненти юридичної клінічної освіти: шляхи впровадження клінічного спецкурсу та практики студентів у навчальний процес вищих навчальних закладів в Україні : навч. посіб. К.: КНТ, 2009. 96 с.
7. Кашкар'юв Г. В. Методика викладання правознавства в опорних схемах і таблицях. Частина I. Харків : Вид. група «Основа», 2011. 64 с.
8. Кашкар'юв Г. В. Методика викладання правознавства в опорних схемах і таблицях. Частина II. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 48 с.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина [та ін.] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К.І.С., 2004. 112 с.
10. Лякішева А. В. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ : навч.-метод. посіб. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 504 с.
11. Методика підготовки та проведення лекцій з правових дисциплін : [метод. рекомендації]; за ред. М. Моїсеєвої. К., 2010. 44 с.
12. Михайличенко О. В. Методика викладання суспільних дисциплін у вищій школі : навч. посіб. Суми : СумДПУ, 2009. 122 с.
13. Можайкіна О. С. Методичні основи викладання юридичних дисциплін у вищих навчальних закладах : Навчальний посібник. Луцьк: СПД Гадяк Ж. В., друкарня «Волиньполіграф»^{ТМ}, 2019. 174 с.
14. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К.: Видав. Дім «Слово», 2006. 616с.
15. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання : [навч.-метод. посібник] ; за ред. О. І. Пометун. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
16. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144 с.
17. Стан юридичної освіти та науки в Україні. Київ, 2009-2010. 290 с.
18. Чужикова В. Г., Ковальчук Г. О. Методика викладання права. Кейси для юристів: [навч. посіб.]. К. : КНЕУ, 2011. 270 с.
19. Чужикова В. Г. Методика викладання права : навч. посіб. К.: КНЕУ, 2009. 425 с.
20. Шляхтун П. П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін : навч. посіб. К. : Академія, 2011. 224 с.
21. Юридична дидактика: посібник із викладання права та юридичних дисциплін / В. С. Бігун, А. О. Галай, Н. М. Крестовська [та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука. К. : СПД Осип'юк В. Д., 2009. 191 с.

Допоміжна

1. Артїкуца Н. В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті. URL: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2424/1/Artikutsa_Inov.pdf

2. Буга Г. С., Буга В. В. Історичні витоки та сучасність юридичної науки та освіти в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1 (62). С. 14-20.
3. Воронцова К. В. Стан дослідження розвитку вищої юридичної освіти незалежної України. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ*. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія. 2015. Вип. 31. С. 275-281.
4. Головка Н. І. Методика викладання правознавства: навч. посіб. К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. 202 с.
5. Гуменюк Т. І. Інтеграція основних тенденцій європейської юридичної освіти в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 3, ч. 2. С. 16–21.
6. Жебровська К. А. Особливості моделей юридичної освіти в США. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 27-29.
7. Коршунова І. М. Формування свідомості студентів у системі юридичної освіти. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 19-26.
8. Котикова О. М. Теоретико-методичні основи психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04. Житомир, 2012. 38 с.
9. Крупчан О. Д. До питання про якість юридичної освіти. *Правове регулювання економіки*. 2013. № 13. С. 48-52.
10. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогіка. 2015. № 1 (1). С. 35–38.
11. Кудіна В. В. Сучасна система діагностики навчальних досягнень студентів: тенденції розвитку. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: збірник наукових праць*. 2014. Вип. 50. С. 16–21.
12. Масальський В. І. Правова і юридична освіта у сучасній Україні: про сутність термінів та правомірність їх використання. *Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. 2011. № 3 (77). С. 157-162.
13. Міхневич Л. В. Ідеї професора В. Й. Сингаївського про реформу юридичної освіти. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2015. Серія: Право. Вип. 35. Т. 1. С. 56-60.
14. Міхневич Л. В. Юридична освіта і наука в ліцеях України ХІХ століття: історіографія проблеми. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 18-25.
15. Мельник Р. Як покращити викладання адміністративного права. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/6206/%D0>
16. Танько Є. В. Розвиток поняття «самостійна робота» в зарубіжній педагогіці: досвід Великобританії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 1 (35). С. 20-27.
17. Теслюк В. М., Стульнікова А. О. Методика підготовки і проведення семінарських занять у вищому навчальному закладі. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. № 3 (22). С. 61-66.
18. Топчій О. В. Науково-методичне забезпечення освітнього процесу у вищому юридичному навчальному закладі. *Військова освіта*. 2017. № 1. С. 173-182.

19. Топчій О. В. Суб'єкти методичного забезпечення освітнього процесу у вищих юридичних навчальних закладах (функціональний підхід). *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2016. Вип. LXXI. Т.2, С.142- 147.
20. Радутний О. Е. Юридична освіта та сфера надання правових послуг в контексті штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2019. № 2 (29). С. 40-54.
21. Рябовол Л. Т. Система вищої юридичної освіти в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 379-383.
22. Рябовол Л. Т. Вища юридична освіта в Україні: проблеми та здобутки. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри» (Кіровоград, 22-23 квітня 2016 р.). Кіровоград : «КОД», 2016. С. 144-147.
23. Рябовол Л. Т. Мета і результат вищої юридичної освіти: кваліфікаційний та компетентнісний підходи. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми національного законодавства» (Кіровоград, 29 квітня 2016 р.); Вип. 51. Кіровоград, 2016. С. 174-177.
24. Рябовол Л. Т. Вища юридична освіта в Україні: необхідність упровадження компетентнісного підходу. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Європейська традиція в міжнародному праві: реалізація прав людини» (Братислава (Словацька Республіка), 6-7 травня 2016 р.). Братислава, 2016. С. 42-45.
25. Рябовол Л. Т. Перебудова змісту «Конституційного права» як навчальної дисципліни у контексті євроінтеграційних процесів юридичної науки. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю Конституції України «Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів» (Запоріжжя, 23-24 червня 2016 р.). / Редкол.: С. К. Бостан (відпов. ред.), Р. М. Максакова, Ю. В. Філей. Запоріжжя : «Просвіта», 2016. С. 323-326.
26. Рябовол Л. Т. Зміст навчальної дисципліни «Конституційне право України»: вдосконалення у контексті входження вітчизняної вищої юридичної освіти в європейський освітній простір. *Evropska veda (European science : Scientific journal)*. 2017. № 1. С. 52-56.
27. Рябовол Л. Т. Правова освіта населення України: системний підхід. *Наукові записки. Серія: Право*. 2017. Вип. 1. С. 49-55.
28. Рябовол Л. Т. Моделювання компетентнісно орієнтованої системи вищої юридичної освіти. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 11 квітня 2017 р.). Харків : «Стиль-Издат», 2017. С. 26-29.
29. Рябовол Л. Т. Тестування загальної навчальної правничої компетентності (ТЗНПК): деякі дискусійні аспекти проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 340-345.

30. Рябовол Л. Т. Компетентісно орієнтована методика навчання юридичних дисциплін. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. № 8(322). Ч. 1. С. 127-136.

31. Рябовол Л. Т. Освітньо-професійна програма підготовки магістра права: структура та зміст. Scientific pedagogical internship «Legal education of the future: prospective and priority directions of scientific research»: Internship proceeding, November 27-December 1, 2017/Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing». Р. 126-130.

32. Рябовол Л. Т. Функціональне призначення юридичної клініки вищого навчального закладу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми національного законодавства» (Кропивницький, 19 квітня 2018 р.). Кропивницький, 2018. С. 167-171.

33. Рябовол Л. Т. Юридична клініка закладу вищої освіти: значення для формування професійної компетентності майбутніх правників. «Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства»: матеріали I-ої міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 9 лист. 2018 р.). Чернігів. 2018. С. 642-645.

34. Рябовол Л. Т. Професійна правнича компетентність як сукупність компетентностей випускника правничої школи, закріплених у вітчизняному Стандарті юридичної освіти. «Сучасна освіта: доступність, якісь, визнання»: збірник наукових праць міжнародної науково-методичної конференції (Краматорськ, 14-15 листопада 2018 р.). Краматорськ: ДДМА, 2018. С. 220-223.

35. Рябовол Л. Т. Юридична клініка закладу вищої освіти як соціокультурний феномен. *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства*: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. 15-16 листопада 2019 р. Кропивницький, 2019. С. 218-221.

36. Столярчук Л. Б. Професійна підготовка бакалаврів у галузі права в університетах Канади : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2019. 367 с.

37. Хом'яченко С. І., Хоцяновська Н. Ф., Часова Т. О. Удосконалення практичних навчальних занять з юридичних дисциплін шляхом впровадження квестових технологій. *Юридичний вісник*. 2018. № 3 (48). С. 2111-216.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Аспірант України. URL: <http://www.aspirant.com.ua>.

Державна науково-технічна бібліотека України. URL: <http://www.gutb-u-t/org/>.

Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.

Національна парламентська бібліотека. URL: <http://www.uplu.kiev.ua/>.

Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького. URL: <http://www.ognb.odessa.ua>.

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. URL:
[http:// korolenko/ kharkov.](http://korolenko/kharkov)
[https://stud.com.ua.](https://stud.com.ua)